Eufemizarea Erosului în lirica Anei Blandiana

Daniel KIȚU
Universitatea „Dunărea de Jos" din Galați /
Colegiul Național „Gheorghe Munteanu Murgoci" din Brăila

Abstract: This paper focuses on a theme hidden in the poetic discourse of Ana Blandiana. This is the theme of Love. The critic N. Manolescu notices the fact that Eros does not exist in the poems of Ana Blandiana. In particular, the volume *October, November, December* explores the theme in an euphemistic discourse that follows either the establishment of a distance from the Other or an androgynous mixture painfully felt as a metaphysical blunder. In our analysis, we shall define the book of Ana Blandiana as an anagogical type, in the sense of a permanent elevation to the spirit. In the poems of Ana Blandiana we encounter a reciprocal metamorphosis of the world and the SELF. This fertile mystery reigns and nature has a swarming animism. From this permanent oscillation love emerges dressed in the clothes of the STORGE (in ancient Greek, pure sentiment, evanescent, filial love).
We shall follow the path of the poetic treatment of the theme, especially the effects of its lethal euphemization on the blandish poetic imagination, from the pantheistic naturism to the draping of the Eros in the folds of the asatic aspiration, as a means of ontological relocation, of re-learning the motives of the world.
Keywords: *Eros, euphemistic, anagogical, mysteries, Storge.*

I. Orizontul eufemizant al temei iubirii blandiene

Analiza de faţă evidenţiază o temă într-o oarecare măsură ascunsă în discursul poetic blandian. Vorbim despre tema iubirii. Criticul Nicolae Manolescu este tranşant în a afirma că, de fapt, Erosul lipseşte din lirica Anei Blandiana, poetă a cărei creaţie este încadrată în generația neomodernistă a anilor ´60 [Mincu, 2007: 42].

Eugen Simion nuanţează însă această realitate, considerând că, în special, poemele din volumul „Octombrie, noiembrie, decembrie" cultivă o erotică spiritualizată, foarte profundă. [Simion, 1998: 199]. Pe această linie, critica literară este unanimă în a cataloga creația blandiană drept „poezie meditativă". S-a remarcat, de asemenea, dezvoltarea osaturii lirismului poetei pe canavaua modelului blagian, mai ales prin opţiunea pentru libertatea formală (prozodică) şi prin migrația lentă către esențializarea lirismului.

> „Natură eminamente romantică, de tip contemplativ şi interiorizat, formată îndeosebi prin studierea intensă a lui Eminescu, Blaga şi Novalis, a muzicii clasice şi a picturii, Ana Blandiana tinde, în poezie, la lirismul esențial, pe care îl şi realizează adesea." [Micu, 2004: 554]

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

Analiza de față pornește de la ideea că Erosul nu se arată la față în toate meandrele și vicisitudinile, devastatoare uneori, ale amorului. Poezia aceasta mizează pe o gramatică estetică inedită și pe o nouă logică a exprimării [Manolescu, 2002: 138]. De aceea, considerăm necesară o analiză a acelor zone ale poeziei blandiene în care decelăm dimensiunea tematică a iubirii turnată într-o perspectivă eufemizantă care, credem, reprezintă nervul sciatic al lirismului blandian. Este tocmai filonul ce inervează textura unor poeme în care se simte nevoia de sinceritate, de emoție așa-zis personală.

În esența ei, lirica deschisă către tema iubirii, ca, de altfel, întreg corpusul poetic blandian, este una ANAGOGICĂ, prin care este incantată, orfic, elevația către spiritual, mistic.

Repetăm, nu despre iubirea propriu-zisă, nu despre senzualitatea carnală sau despre chimia voluptuoasă a trupescului vorbim în ceea ce privește creația Anei Blandiana, ci despre un dincolo de iubire, care o transformăîntr-un mit suficient sieși, autofag spiritual. Criticul Eugen Simion chiar remarca opțiunea poetei pentru o „morală a ascezei și a *tonurilor clare*." [Simion, 1998: 204]

Vom decela, în poeziile blandiene, diferite ipostazieri ale instanței feminine, care transcend materialitatea carnală a sentimentului. Tocmai în această hierofanică trăire a sentimentului rezidă nota de originalitate a poetei.

Pornind de aici, observăm o detașare clară a viziunii poetei despre iubire de exterioritatea fad-artificială a senzualității spațializate cantitativ.

Regimul oniric al liricii sale, de care s-a mai pomenit, permite o imersiune în străfundurile ontice ale ființei poetice, unde granițele dispar, unde intervin juxtapuneri imateriale în virtutea cărora trăirea iubirii este reinventată.

II. Axa poetică a naturismului evanescent

Se poate observa, în versurile poetei, o permanentă ispită, identificarea frenetică a eului cu dezlănțuirea dionisiacă a naturii. Este vizibilă consubstanțialitatea eului cu lumea fanteziei sale creatoare.

> „Căci profunzimeasimbolică a imaginilor este inseparabilă de o tonalitate psihică, de o aura afectivă, care solicită totalitatea Eului." [Wunenburger, 1998: 30]

Autoarea metaforizează dezinvolt, prin asocieri imagistice insolite, anunțând deja translarea voită dinspre materie către acea imaterialitate care conjugă demiurgic, în ipostaze neașteptate, regnurile:

> „Iubesc ploile, iubesc cu patimă ploile,
> Îmi place să mă tăvălesc prin iarba lor albă, înaltă,
> Să amețească, privindu-mă astfel, bărbații". (*Descântec de ploaie*)

Întâlnim aici o primă ipostază a Erosului, care nu se manifestă într-un mod manifest în lirica blandiană. Este vorba, mai degrabă, de un exercițiu de admirație a feminității, zeiță a naturii stihiale, care-l interiorizează într-un narcisism evident.

Încă din aceste versuri ale debutului editorial natura, în diferitele ei ipostaze, telurică, acvatică, stihială, cosmică, reprezintă un filtru al esențializării Erosului într-o dimensiune eterată, eviscerată de senzualism. Iubirea însăși este decorporalizată la Ana Blandiana și acest mecanism constitutiv poetic este el însuși o formă de sacralizare a sentimentului. Poeta instituie o relație de cauzalitate între frumusețea narcisiacă, devenită laitmotiv poetic („Sunt cea mai frumoasă femeie") și revelațiile naturii (ploaia, vântul).

BDD-A27357 © 2017 Editura Universității din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

Ploaia, versiune a motivului acvatic, devine un fel de agent euharistic prin care ființa se îmbibă de acea iubire purificată de afect.

Pentru Ana Blandiana iubirea trece dincolo de barierele materiale ale trupescului şi presupune, mai degrabă, un monodeism, decât o proiecție întru Celălalt.

Natura însăşi este un pergament diafan, colorat viu de mireasma unei iubiri indicibile: „E-n aer miros de dragoste viu".

Discursul liric depăşeşte acel fior al extincției, acea spaimă de neant. La Blandiana, fortuna labilis devine cântec al contopirii cu pulsația teluricăîntr-un fel de dans al firii care-şi reprimeşte ceva parcă pierdut în vremuri imemoriale – misterul umanului.

Tocmai în acest topos proteic, în acest cocon simbiotic, în acest nou uter, care-mbină naturalul şi umanul, este posibilă iubirea androginică, iubirea peste fire care în-fiinţează şi reuneşte parțializări umane. „Niciodată n-am semănat mai mult." [Blandiana, 2015: 17].

III. Resemantizarea Erosului

„Numai iubirea dintre părinți şi copii
E sămânță.
Iubitul meu, eşti fiul meu," (*Numai iubirea*)

Erosul se topeşte ambiguizant în iubirea filială, se desface încet într-o apocopă a carnalului din întregul iubirii. Tocmai de aici observăm aglutinarea voită a hotarelor trăirii umane:erotică-filială. Sărutul pe gură din finalul textului „Numai iubirea" devoalează acel Ianus bifrons cu care cochetează autoarea: traversare cu tălpile goale a Erosului pe celălalt tărâm, unde figura tatălui-fiu tronează într-o zonă a desprinderii de convențiile moralei ştiute.

Poezia „Nec plus ultra", din volumul „Stea de pradă", este definitorie pentru alunecarea poetei dinspre fenomenalul devenirii, al suprafeţelor ființării, către esența, matricea acestei fenomenalităţi.

Prin urmare, poeta este interesată, mai curând, nu de elanul verbios al lui „a căuta", ci de abstracta denominare a acestei acțiuni. Este un fel de-a spune că A IUBI devine IUBIRE, cale gnoseologică, mistică şi a devenirii de sine:

„Mi s-a spus să te caut/ Şi eu însămi nu voiam decât cautarea".

Poemul este însăilat dintr-o succesiune de comparații care asociază un „te"abstrus, o proiecție decorporalizată, cu ipostaze ale teluricului: pământul, sămânța, animalul domestic, pădurea-labirint, prăpastia, cu ameţitorul ei *descensus*, marea.

Simetria compoziţională a textului este dată de relația simbolică incipit-final, în care se reiterează ideea căutării perpetue, a trăirii la nivelul impulsului cognoscibil, fără vreo finalitate de ordinul concreteţei. Căutare şi nu găsire, veşnică mântuire spirituală prin calea către Celălalt, nu scop, nu destinație:

„Mi s-a spus să te caut,/ Nu să te găsesc"

Întâlnim, aici, aceeaşi potențialitate permanentă, acelaşi preludiu al cunoaşterii, nu împlinirea. Dorinţăşi nu fapt. O eminesciană distorsionare a Celuilalt într-un orizont ambiguizant al plonjării în Sine, dincolo de Eu.

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

Una dintre axele importante ale eufemizării Erosului în poezia Anei Blandiana este tocmai această obnubilare a Eului prin proiecţia într-un Sine care, departe de-a fi abstract, se plasticizează prin asocieri inedite cu materia, cu fenomenalul:

> „Te-aş pune în pământ ca pe o sămânţă?/ Te-aş hrăni ca pe-un animal domestic/ Socotindu-ţi foloasele blănii şi cărnii,/ Lânii şi laptelui?/ Sau, dimpotrivă, m-aş lăsa eu devorată/ Ca de o fiară?"

O altă ipostază poetică a acestui Tu abstrus, transformat din fiinţăîn simplă trăire, nici lumească măcar, intervine în poezia „Tu treci". O modalitate de eufemizare a trăirii erotice este translarea materialului poetic dinspre noţiunea de Celălalt către fiinţarea însăşi a Iubirii. Laitmotivul sugestiv al poeziei este versul „Tu treci prin ceaţă". Această corelare a elementului de adresare directă, pronominalul de persoana a II-a, singular, „tu", cu simbolul „ceţii"defineşte însăşi esenţa Celuilalt în viziunea poetei. Ideea de cuplu îndrăgostit este aneantizată, topităîn ceaţa ambiguă a unui Tu apolinic a cărui cale configurează alteritatea mundană:

> „Tu treci prin ceaţă:/ Clar şi-nalt, un duh/ Ordonator de sensuri".

Iubirea în sinedevine cuminecare spirituală. Poeta este, mai degrabă, o mireasă a Erosului decât soaţa vreunui mire. Trăirea este mai importantă decât sentimentul în sine, această continuă cufundare-n magma serafică a iubirii înseşi:

> „Tu treci, iubire,/ Şi eu ştiu că treci..."

Finalul poeziei dezvăluie această amplă personificare a Erosului, care devine adevăratul partener întru trăire, întru fiinţare, dincolo de ideea de cuplu, de carnal sau de senzualitate. Ana Blandiana nu este neapărat senzorială, dionisiacă. Există la ea, mai curând, tentaţia apolinică a desprinderii de materialitatea care eviscerează, devorează, al cărei labirint înspăimântă:

> „Tu treci prin ceaţă/ Şi ochiul tău despică/ Logice pârtii-n/ Haosul de veci."

Iubirea apare definitiv ca o matrice ordonatoare, dincolo de pârtia instinctualităţiisau de orbirea rătăcirii prin materialitatea Celuilalt. De aici, dispariţia ideii de cuplu sau a lui „te iubesc". Pe calea eufemizării blandiene a Erosului, Iubirea însăşi se dezbracă de hainele ei pământene, dând la iveală strălucirea aproape neverosimilă a esenţei acestei trăiri.

III. „Distanţa", ca hierofanizare spirituală

În multe dintre creaţiile Anei Blandiana am constatat o evidentă DISTANŢĂîntre instanţa poeticăşi ipostaza masculină. Mai întâi apare particularizată prin motivul aşteptării:

> „Eşti departe plecat şi eu te aştept,
> Şi tu ştii că te-aştept,
> Sunt cea mai frumoasă femeie şi ştiu să aştept
> Şi totuşi aştept." (*Descântec de ploaie*)

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

Repetiţia verbală din aceste versuri trimite la imaginea homerică a Penelopei, imagine feminină a capitalizării literare a motivului aşteptării soţului iubit care se călătoreşte-n mari depărtări. Asemenea personajului homeric, Blandiana, „cea mai frumoasă femeie" ţese pânza aşteptării unui iubit totemic pentru un suflet mai curând autarhic.

Distanţa este cea care aruncă un văl de mister peste fiinţa iubită pe care-o închide într-o enigmă lirică, pulsând a nostalgie şi-a resemnare:

„Îţi aduci aminte plaja
Acoperită cu cioburi amare
.....
Felul în care
Te îndepărtai alergând
Înspre mare
Şi-mi strigai că ai nevoie
De depărtare
Ca să mă priveşti?" (*Îţi aduci aminte plaja*)

Distanţa incumbă o valorizare specială a eului feminin. Ne ducem cu gândul către acea tendinţă estetică de-a aprecia o pictură care-şi dezvăluie frumuseţea pe măsură ce pui distanţă faţă de ea. Apropierea, dimpotrivă, sufocă fascinul fiinţei, spulberă misterul, chimia specială a clipei indicibile în care poeta metamorfozează iubirea-n simplă trăire a lumii care-o înconjoară.

Regăsim aici acea viziune eminesciană a iubirii ca potenţialitate, ca aspiraţie permanentă, ca dimensionare onirică şi nu ca împlinire, combustie carnală sau lirica amânării din erotica arghezianã.

IV. Devirilizarea instanţei masculine

Redundantă în poezia Anei Blandiana, instanţa masculină apare uneori drapată-n imago-ul MIRELUI, entitate numenală, de factură oximoronică. Contradicţia structurală a acestui spectru poetic vine tocmai din apariţia sa iconică, cvasi-ascetică. Imaterial, în esenţa lui, materializându-se, aneantizează pipăibilul:

„Cu o mână peste ochi
Şi tremurând desferici
Păduri fără frunze,
Sate fără biserici." (*După felul în care alunecă luna*)

Apariţia acestei entităţi nupţiale generează declanşarea unei mecanici a stingerii invers anagogice:

„Închide ochii, florile
Pe care le priveşti se sting.
Păsările pe care le priveşti apun,
Apele se fac mai mici." (*După felul în care alunecă luna*)

Considerăm că percepţia acestui fenomen sufletesc, iubirea, nu este exterioară, la Ana Blandiana. Iconul MIRELUI ne conduce spre ideea temei iubirii ca proiecţie în interior, ca emanaţie pur sufleteascăîntr-un construct eminamente poetic. Un efect imediat al acestei tendinţe este mecanica mortifiantă a trupescului întru spirit. Aceasta face trimitere

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

la posibilitatea unei treceri „de la percepţia distinctivă la percepţia unificatoare, deci la viziunea sintetică”. [Chevalier, Gheerbrant, 1995: 363]

Mirele „nu este de aici”, celălalt impune mereu distanţa iar în sufletul poetei EL devine FIUL sau TATĂL.

Acestea sunt faţetele unei percepţii numenale prin care iubirea este descătuşată din însăşi esenţa ei ontică, dacă ne putem exprima astfel, şi translată către gând, spirit, visare despre iubire. Tocmai acest efect spiritualizant este prezent în aceste versuri despre o iubire care nu are nimic erotic în ea, pură comuniune imaterială, iubirea-simbol, în sensul în care „Le symbole est donc une représentation qui fait apparaître un sens secret et est l´épyphanie d´un mystère.” [Durand, 1964: 13]

Putem lesne releva că ONIRICUL este catapeteasma templului liricii Anei Blandiana, din două considerente importante:

1. Injectează realul cu acel ser al unei imagerii frenetice prin care este descuamată aparenţa fadă a lumii:

„Este destul să-ţi plimbi în somn
Pe mine mâna
Că frunze-mi cresc cântând
Din trunchi” (*Nu-mi voi mai aminti*)

2. Relevă tentaţia unui „dincolo” pulsatil care înseamnă desprinderea thanatică de fenomenal, asociată unei eterizări voite a trăirii.

Liniştea numenală a eului este calea regală către dimensiunea eterică a Sinelui.

Se observă aici de-reificarea instanţei masculine prin transformarea acesteia într-o fiinţare pur livrescă, un nou semn al obliterării erosului:

„Tu, cel născut din cuvânt” [Blandiana, 2015: 15]

Revine, obsesiv, în textele blandiene, nevoia desprinderii de fenomen, de această dată prin proiectarea Celuilalt, ca produs al fanteziei poetice.

Monologul liric dialogat include aceeaşi redimensionare extatică a eului într-un naturism-receptacul al purificării interioare prin care feminitatea colorează, impregnând, regnurile cu fascinul ei:

„Mori,
Lasă-ţi culorile în flori,
Pletele lungi cărărilor
Şi ochii luciu mărilor” (*Dacă ne-am ucide unul pe altul*)

Putem concluziona cu o impresie şi anume că metafizica Erosului se concentrează în special în volumul „Octombrie, Noiembrie, Decembrie”,în care descoperim tentaţia dezvelirii iubirii de iubirea însăşi într-un subtil mecanism autarhic prin care sentimentul este permanent ambiguizat. Am observat mereu această grijă a poetei de-a păşi, cu tălpile goale, cu infinită graţie, dincolo de hotarul realului în acea vagă mireasmă a nespusului. Este tentaţia pe care singură o mărturiseşte ca substanţă a scrisului ei:

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)

„Misterul nu e niciodată tulbure, el începe întotdeauna dincolo, nu dincoace de limpezime. Nu întunericul e misterios, ci raza de lumină care-l subliniază. [...] Poezia stranie, dificilă , nu este aceea din care nu înţelegi nimic, ci aceea pe care nu o poţi înţelege definitiv." [Blandiana, 1976: 28-29]

BIBLIOGRAFIE

Blandiana, Ana, 1976. *Eu scriu, tu scrii, el, ea scrie*, Bucureşti, Cartea Românească, p. 28-29.
Blandiana, Ana, 2015. *Octombrie, noiembrie, decembrie*, Târgu-Mureş,Nico, p. 15, 17.
Chevalier, Jean; Gheerbrant, Alain, 1995. *Dicţionar de simboluri*, vol. II, Bucureşti, Artemis, p. 363.
Durand, Gilbert, 1964. *L´imagination symbolique*, Paris, Presses Universitaires de France, p. 13.
Manolescu, Nicolae, 2002. *Despre poezie*, Braşov, Aula, p. 138.
Micu, Dumitru, 2004. Ana Blandiana în *Dicţionarul general al literaturii române*, vol. II, Bucureşti, Univers Enciclopedic, p. 554.
Mincu, Marin, 2007. *O panoramă critică a poeziei românești din secolul al XX-lea*, Constanţa, Pontica, p. 42.
Simion, Eugen, 1998. *Scriitori români de azi*, vol. III, Chişinău, David Litera, p.199, 204.
Wunenburger, Jean-Jacques, 1998. *Viața imaginilor*, în româneşte de Ionel Buşe, Cluj, Cartimpex, p. 30.

BDD-A27357 © 2017 Editura Universităţii din Suceava
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 03:08:35 UTC)